

En av mange Fagerlands

[→]

OM STÅLE FAGERLANDS FORTELLING

Interessert i okkupasjonstidens historie og skeptisk til de kanoniserte «sannheter» leste jeg Fagerlands manus med forventning og nysgjerrighet. Er så gammel at jeg har hatt major Einar Sagen som lærer både på befalsskolen og Krigsskolen og har lest hans nesten profetiske bøker «Daa krigen kom», «Noregsveldets undergang og attreising», «Nygaardsvold, statsmann, strateg og lagbøter» og «Eit politisk fallitbu» m.fl. Så ikke på frontkjemperne som svikere. Han mente at det var slike krigere vårt forsvar trengte, for de hadde lært den harde virkelighet å kjenne. I «Eit politisk fallitbu» sier han bl.a.: Eg ville som krigsminister ha sagt «velkommen heimatt til Noreg» og retta deim handi, deim som ikkje verre hadde gjort enn at dei i god tru hadde slåst på den gale fronten. I «Daa krigen kom» latterliggjør han det brukne geværs menn. De var blant de virkelige svikere. De sendte agitatorer til ekserserplassene for å oppfordre til militærstreik. Vår utenriksminister hadde sagt at jo mindre forsvar vi hadde, jo større mulighet hadde vi for ikke å bli krigsmål.

Den som virkelig svek var regjeringen som burde ha mobilisert senest ved Altmarkaffæren i Jøssingfjord i februar 1940, men som ikke kom lenger enn til delvis og stille mobilisering etterat tyskerne var gått i land i sine viktigste mål på kysten.

Det er menneskelig, men ikke særlig heroisk av statsministeren 9 april å be om å bli avløst. Etter Kongens nei på Elverum 10 april lot han den ivrige Ruge bli kommanderende general. I tillit til britenes løfter om stor hjelp straks, prøvde han å få styring på de ofte tilfeldig oppsatt norske avdelinger. Han mistet nok noen illusjoner, og 10 juni 1940 undertegnet hans representant kapitulasjonen med tyskerne og lovet at norske styrker ikke skulle ta til våpen mot tyskerne eller deres allierte så lenge krigen varte. Men samtidig var frykten for Sovjet så sterk at han avtalte med tyskerne at norske styrker skulle bli stående som grensevakt i Øst-Finnmark, for å hindre at Norge fikk Polens skjebne. Det var jo også for å unngå at vinterkrigen mellom Finland og Sovjet flyttet seg inn på norsk område, at etter forholdene store nøytralitetsavdelinger var blitt satt opp i Troms og Finnmark. Norske frivillige reiste til Finland for å hjelpe finnene.

erne

Fagerlands fortelling begynner lavmelt med hvordan en norsk frontkjemper, som hadde vært med i norske oppsetninger bl.a. ved Leningrad, Narva og Kroatia til slutt greier å rømme fra russerne i kaosets Berlin, finner en tysk Soldbuch og skaffer seg en ny identitet. Som «tysker» lever han sitt liv i en liten landsby, hvor han finner seg vel til rette. Inntil DDR blir til og han greier å ta seg frem til Vesten og til slutt hjem til Norge. Han unngår ikke tiltale og dom. Betegnende er at hans innsats i 1940 ikke engang nevnes. Mot mai 1945 var det kommet frem en ny og «taprere» klasse krigere enn de som uten stor ståhei grep til Kragen i 1940,

Fagerlands fortelling bygger på en virkelig frontkjemperskjebne. Det er godt skrevet, lettest og lærerik også for folk fra «den andre siden».

Hamar, 20 november 1996

Anton Olstad, oberstløytnant
cand philol